

Om tilfeldigheter og valg

Sissel Johanna Bakken

Teoretiske betraktninger omkring årsak-og-virkning synes ofte bleke og støvete sammenlignet med tilfeldighetenes praktiske konsekvenser.

Carl G. Jung (1950)

Tilfeldighetene

I tilbakeblikk, som pensjonert musikkterapeut, slår det meg hvor stor betydning tilfeldighetene har hatt i livet mitt.

Å ta valg. Legge planer. Være målrettet. Den frie vilje, evnen til å skjelle mellom godt og vondt. Ta de valg som gjør at jeg kan møte meg selv i speilet.

Men så er det ... tilfeldighetene, fremfor alt disse tilfeldige møtene med mennesker som snur opp-ned på noe inni meg, som plutselig får meg til å ta beslutninger jeg aldri hadde tenkt meg, ikke engang drømt om.

I midten av 1970-årene var jeg tre-barnsmor og freelance-oversetter, bosatt i Gøteborg, hvor jeg *tilfeldigvis* fikk meg jobb som helgvakt i en bolig for unge mennesker med psykisk utviklingshemming. Nokså *tilfeldig*, av nysgjerrighet, meldte jeg meg på et weekendkurs med den for meg ukjente amerikanske komponist, pianist, forfatter og musikkterapeut Paul Nordoff.

Hans åpningsreplikk var en påstand: "Music cannot leave man unmoved."

Jeg fikk se video-opptak av en "music therapy session" han hadde med en ung sterkt hjerneskadd jente, blind og nesten helt døv, med omfattende cerebral parese. Hun lå på et teppe oppå et stort svart flygel. Paul Nordoffs piano-spill og improviserte sang, som lot til å komme direkte fra hjertet via stemmebånd og ut gjennom munn og hans kjærlighetsfylte blikk, fikk jenta til å bevege seg – ørlite, men grasiøst – og de blinde øynene hennes åpnet seg og strålte. Mine øyne rant over av tårer.

Paul Nordoff avsluttet kurset med oppfordringen: "Even if you cannot see any response to your music, always remember that at least you may still be able to *give an experience*."

Jeg tenkte, etter kurset: "Lykkelig den som kan arbeide som musikkterapeut!" Men jeg ante ikke da at jeg skulle våge å få anledning til det.

Året etter kurset med Nordoff begynte jeg på lærerutdannelse, i godt moden alder. Jeg ville arbeide med mennesker med psykisk utviklingshemming. Hos dem hadde jeg erfart at forstillelse og løgn var noe som knapt fantes, mens

deres evne til spontanitet og umiddelbarhet var meg en kilde til ustanselig og glad forbløffelse.

Et *tilfeldig* møte med en gammel bekjent gjorde at jeg søkte praksis hos førskolelærer og musikkpedagog Sigrid Hillestad, som i mange år hadde arbeidet på Nordre Aasen sentralinstitusjon i Oslo med mennesker med ”dyp eller alvorlig utviklingshemming”. Som musikkterapistudent fire år senere var jeg igjen i praksis hos Sigrid.

I en veiledningstime delte hun med meg et (for musikkterapeuter velkjent) Søren Kierkegaard-sitat: ”Dit solens stråler ikke når hen, dit når tonene.”

I Sigrids musikktimer fikk jeg erfare sannheten i disse ordene. Tonene nådde frem, og Sigrids kontakt med elevene gjorde dypt inntrykk på meg. Min praksislærer hadde evnen og motet til å åpne seg i møtet med elevene sine, hun våget å være seg selv, våget å vise sin kjærlighet og glede over samværet med disse sterkt funksjonshemmede menneskene.

Ja, Sigrid våget å være menneske og medmenneske - rett og slett. I en av mange samtaler, mens vi satt i pauserommet med matpakkene våre, sa hun:

Det observeres, analyseres og forskes i lange baner når det gjelder mennesker med store hjerneskader, og jeg er faktisk litt redd for at man skal bli mer opptatt av *det* man gjør enn *dem* man gjør det for.

Umiddelbart etterpå hadde vi *tilfeldigvis* musikk med ”Ove”. Jeg ble så grepet av denne timen at jeg samme dag satt på T-banen og skriblet ned et brev til ham, selv om jeg var vel vitende om at han aldri ville kunne lese det. Senere, da jeg etter flere års praksis som musikkterapeut og kursholder bestemte meg for å skrive boken *Når GLEDEN er målet* (Bakken 1997), brukte jeg brevet til ”Ove” som en slags innledende programerklæring.

Det var *ikke* tilfeldig, men et valg! Jeg ville forsøke å uttrykke noe som for meg er helt vesentlig og grunnleggende når man arbeider med mennesker: motet til å være åpen, være til stede i møtet her-og-nå, våge å møte ”elever” eller ”klienter” uten at hodet er fullt av forutfattede meninger og planer. Å åpne seg for tilfellet.

Lett? Nei, snarere umulig.

Men de tilfeldige møtene med Paul Nordoff, Sigrid Hillestad og ”Ove” har overbevist meg om at en slik holdning kan være en ledetråd: å *velge* å møte det som *tilfeldigvis* skjer, å ta imot tilfeldighetens gave.

Litteratur

- Bakken, S. J. (1997). *Når gleden er målet. Musikk, lek og samhandling med multihandikappede mennesker*. Oslo: ad Notam, Gyldendal.
- Jung, C.G. (1950). Foreword. I: *The I CHING or Book of Changes*. Oversettelse Baynes, C. F., New Jersey: Princeton University Press.

Audiensen

Din lille person utstrålte en slags lukket styrke. Det sto en taus respekt av det smale gammelmannsansiktet ditt med de markerte, sammenvokste øyenbrynene. Jeg ble straks betatt av deg og fikk lyst til å komme på besøk i ditt private rike. For jeg forsto liksom instinktivt at det ikke uten videre nyttet å lokke deg ut i vår verden.

I dag hadde vi den tredje musikktimen vår. Den begynte som vanlig – Sigrid ved pianoet, jeg i stolen like overfor deg, og du fikk tromma i venstre hånd og trommestikken i den høyre. Straks, med en langsom, drømmeaktig bevegelse, løftet du tromma opp mot øret. Ansiktet ditt lukket seg enda mer, du kastet et raskt blick på meg – nesten svart av intensitet, som for å forsikre deg om at publikum var på plass – og begynte å tromme. Rytmen hentet du fra et dypt gjemme inni deg. Sigrid akkompagnerte slagene dine, fulgte dem slik en trofast slave følger sin herre, raskere når du økte tempoet, sterkere eller svakere når det var slik du dikterte.

Jeg satt trollbundet, lyttet med hele meg. En eksklusiv kammerkonsert.

Med ett kaster du tromme og stikke fra deg. Kroppen din, ansiktet ditt, de små hendene, hele du lytter til den intense stillheten som trenger seg inn på oss. Sigrid og jeg holder pusten. Etter noen sekunder blir du rastløs, og med kroppen sier du tydelig: ”Gi meg instrumentet tilbake!” Jeg putter tromme og stikke i hendene dine, og konsertens annen avdeling begynner.

På ny havner tromma på gulvet. Du løfter armene over hodet, vagger litt med overkroppen. Sigrids musikk føyer seg etter dette nye. Jeg tar deg prøvende rundt armene, vil vugge med deg inn i melodien. Men du trekker deg bestemt unna, og den tette skikkelsen din sier: ”Nei!”

En stund blir du sittende slik og vugge-vagge. Og plutselig rugger du litt fremover i stolsetet. Armene dine strekkes mot meg, jeg griper om dem, og nå sier kroppen din: ”Ja, nå vil jeg komme nærmere. Helt nær!”

Nå sitter du med ett i fanget mitt. Med hodet ditt inn mot skulderen og armene rundt din smale overkropp nynner jeg, mens vi vugger frem og tilbake til Sigrids pianomusikk. Tiden står stille. De frenetiske trommeslagene dine tilhører nå en forgangen epoke. Det jevne åndedrettet ditt, freden i kroppene våre er det eneste som eksisterer. Fellesskapet vibrerer mellom oss. Musikken omslutter oss som en kappe.

Vi slutter av med den langsomme adjøsangen vår. Så triller jeg vognen din tilbake til avdelingen.

I heisen legger jeg nynnende en hånd på skulderen din, men du trekker deg unna.

Audiensen er forbi. Du er gått inn til deg selv igjen, inn igjen i ditt eget rike.